

IX–X KLASIŲ DELINKVENTINIO ELGESIO MOKINIŲ MOKYMO SI MOTYVACIJOS SKATINIMAS

Anotacija. Straipsnyje analizuojamos delinkventinio elgesio mokinių charakteristikos, atlikus IX–X klasių mokinių, turinčių elgesio problemų ir mokymosi sunkumų, tyrimus, nagrinėjama delinkventinio elgesio mokinių mokymo(si) ir elgesio specifika, apibendrinami paauglių mokymosi motyvacijos skatinimo technologijų pamokose ypatumai. Vienas efektyviausių metodų motyvuojant delinkventinio elgesio mokinius technologijų pamokose – projektų metodas. Darbe atskleisti efektyviausi delinkventinio elgesio paauglių technologijų pamokose mokymosi motyvavimo būdai: padrašinimai atliekant užduotis, mokinio pastangų vertinimas, vaizdinių priemonių panaudojimas ir specialių užduočių skyrimas. Dauguma delinkventinio elgesio mokinių technologijų pamokose ugdomi bendrąsias kompetencijas: komunikavimo, socialinę ir iniciatyvumo bei kūrybingumo. Skatindami delinkventinio elgesio mokinių mokymosi motyvaciją mokytojai orientuoja šiuos paauglius į tokias asmenybės pripažinimą reiškiančias socialinės sistemos vertybes kaip sėkmę ir prestižą. Tada technologijų pamokose pažinimo džiaugsmą ir sėkmę patiria ir neakademiški mokiniai, kurių mokymosi pažangumas dažnai nesiekia vidutinio.

Esminiai žodžiai: delinkventinis elgesys, paaugliai, mokymosi motyvacija, technologinis ugdymas.

Įvadas

Šiuolaikinėje visuomenėje jaunuolių netinkamas elgesys turi palankią ekonominę, socialinę, teisinę ir kultūrinę terpę progresuoti. Besiformuojanti jaunuolio asmenybė yra trapi, jautri aplinkos pokyčiams šeimoje, mokykloje, bendraamžių grupėje iškylančioms problemoms, kurios dažnai neigiamai pakoreguoja vaiko charakterį, elgseną, suformuoja klaidingą savęs, savo identiteto, gyvenimo tikslų bei prioritetų suvokimą. Tai dažnai nulemia jaunuolio delinkventinius elgesio nukrypimus, prieštaraujančius visuomenėje priimtinioms normoms, psichologines problemas, neigiamai atliepiančias tolimesniam jo gyvenimui. Todėl itin svarbu mokinių dėmesį koncentruoti į mokymo ir mokymosi procesą, vertybinių nuostatų ugdymą, svarbu sudominti mokinius naujausiomis šiuolaikinėmis technologijomis bei jų galimybėmis.

Delinkventinio elgesio tipus, delinkventiško elgesio asmenybių charakterius tyrinėjo V. Justickis (1984), M. Galaguzova (2000), D. Vyčiniene (2001). Paauglių delinkventų savijautą, emocines būsenas, elgesį tyrinėjo G. Valickas (1997), A. Juodraitis (1998), S. Ignatavičienė, R. Žukauskienė (1999), E. Karmaza ir kt. (2007).

Mokslininkai pabrėžė, kad delinkventai – tai faktiškai padidintos rizikos vaikai, paaugliai, kuriems taikomos visuomeninio poveikio priemonės. Delinkventinis elgesys pasireiškia ryšių su amoraliais žmonėmis arba nusikaltėliais palaikymu, bėgimu iš namų, rūkymu, užsiėmimu nelegalia veikla, elgetavimu, išmaldos prašymu gatvėje, alkoholinių gėrimų viešosiose vietose vartojimu, girtavimu ir t. t. (Valickas, 1997). Tokio elgesio priežastis, mokslininko nuomone, yra bendraamžių atstūmimas, auklėjimo klaidos, kognityviniai sutrikimai ir t. t.

L. Jovaiša (2007) įvardija tokias jaunimo delinkventinio elgesio priežastis kaip ydingas auklėjimas šeimoje, vaikų įtraukimas į nusikalstamą veiklą, socialinis nesubrendimas, sociopatija, charakterio nukrypimai (akcentuacijos), psichopatija, lytiniai iškrypimai. Daugiausia nusikalsta 15–16 m. paaugliai, nors delinkvencija pasireiškia daug anksčiau (8–10 m.). Tyrimai patvirtina, kad dažnai ankstyvi elgesio sunkumai nėra „išaugami“, o tęsiasi iki vaikystės ir paauglystės (Gottfredson, 2001; Leliūgienė, 2002; Moffit, 2003; Anselmi et al., 2008) bei gali virsti asocialaus tipo asmenybės sutrikimais (TLK-10, 1997; Bieliauskaitė, Kuraitė, 2011). Asmenybės raida vyksta pamažu: delinkventas pradeda atmeti socialines vertybes ir susikuria antisocialines, išmoksta daryti nusikaltimus. Jis pateisina savo delinkventinį elgesį, atmeta bet kokius draudimus, įstatymus, niekina jį smerkiančius persekiojimus, bet labiausiai bijo būti sugautas nusikaltimo vietoje. Delinkventus perauklėti sunku, todėl juos reikia auklėti iš karto pastebėjus tokio elgesio užuomazgų. Kita vertus, anot K. Vitkausko (2010), delinkventų vaikų resocializacijos sistema veikia neefektyviai.

Mokslininkai A. Juodaitytė (2002), R. M. Bernsas (2009) neigiamą socializaciją priskiria prie delinkventinio elgesio priežasčių. Pasak M. Galaguzovos (2000), delinkvenciją, nusikalstamumo augimą lemia gerbūvio augimas ir jo pasekmės – stresai, susieti su mokslu, netinkamu auklėjimu šeimoje, išnykusiomis tradicinėmis vertybėmis šeimoje, individualizmo pasireiškimu. Anot M. Giedraitytės, R. Bieliauskaitės (2010), dar vienas paauglių neigiamo elgesio veiksnių yra tėvų emigracija, kuri turi įtakos vaikų psichologijai, emocijoms ir elgesiui.

Žiniasklaidos reikšmę delinkventinio elgesio raiškai tyrinėjo G. Valickas (1997). Jis teigė, kad agresyvaus, amoralaus turinio programos lemia padidėjusį vaikų agresyvumą.

K. Hurrelmannas ir U. Engelis (1992) tyrinėjo paauglių delinkventinio elgesio priežastis ir teigė, kad jį lemia ne jaunimo noras neigti socialinės sistemos vertybes, o vaikų orientacija į tokias socialinės sistemos vertybes kaip sėkmė ir prestižas, reiškianti vaiko asmenybės pripažinimą.

G. Kvieskienės (2000), A. Juodaitytės (2002), L. Abromaitienės (2008) manymu, sėkmingų prevencinių strategijų esmė yra ankstyvoji prevencija arba tinkamas vaikų užimtumas, kurio metu visiems vaikams reikia sudaryti sąlygas pagal galimybes gilinti ir plėtoti savo gabumus ir polinkius. Laisvalaikio, kūrybinių užsiėmimų metu, kai vaikai atsipalaiduoja, pedagogams lengviau nustatyti rizikos grupei priklausančius vaikus ir, jei reikia, parinkti jiems tinkamas pagalbos ar socialinės reabilitacijos strategijas. Tai skatina ieškoti mokinių socializacijos mokykloje tobulinimo galimybių (Targamadžė, Zuoza, 2011).

Technologinis ugdymas yra viena iš galimybių mažinti mokinių delinkventinio elgesio riziką. Šiuolaikinis technologinis ugdymas turi būti suvokiamas kaip procesas, kuriame integruojama kūryba, kūrybinės idėjos bei jų praktinis įgyvendinimas, formuojami įgūdžiai, gebėjimai, vertybės, supratimas, užkertamas kelias žalingiems įpročiams. Toks požiūris padeda ugdyti ne vykdytoją, o smalsią, mėstančią, kūrybingą, iniciatyvią ir atsakingą asmenybę. Modernus, naujas ugdymo turinys tiesiogiai siejasi su naujausiomis technologijomis, o šios vis labiau lemia ugdymo metodus ir priemones. Nuo mokinio suinteresuotumo mokomuoju dalyku, mokymo metodų priklauso jo elgesys, vertybinių nuostatų susiformavimas bei jo, kaip asmenybės, raida visuomenėje. Technologijų dalyko mokytojai tenka svarbus vaidmuo mokinių paruošti gyvenimui, padėti suvokti savo galimybes ir pasirinkti profesiją. Ši mokomąjį dalyką apima ne tik įvairių technologijų pažinimas ir jų taikymas, bet ir asmens psichinių, pažinimo ir vertybinių savybių tokių kaip gyvenimo įgūdžiai ugdymas, stengiamasi tobulinti socialinio bendravimo įgūdžius ugdant atsakomybę, atjautą, pasitikėjimą savimi ir atsparumą rizikos veiksnių poveikiui (*Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos*, 2008). Mokinių kūrybiškumo, verslumo, vertybių ugdymo technologijų pamokose įvairūs aspektai Lietuvos mokslininkų pastaruoju metu analizuojami plačiai, tačiau IX–X klasių delinkventinio elgesio mokinių mokymosi motyvacijos skatinimas technologijų pamokose yra netyrinėta sritis.

Tyrimo objektas – IX–X klasių delinkventinio elgesio mokinių mokymosi motyvacijos skatinimas technologijų pamokose.

Hipotezė – technologijų pamokose skatinama IX–X klasių delinkventinio elgesio mokinių mokymosi motyvacija.

Tyrimo tikslas – atskleisti IX–X klasių delinkventinio elgesio mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo ypatumus technologijų pamokose.

Darbo uždaviniai:

1. Ištirti IX–X klasių delinkventinio elgesio mokinių charakteristikas.
2. Išanalizuoti delinkventinio elgesio mokinių mokymo(si) specifiką technologijų pamokose.

Tyrimo imties charakteristikos ir metodai

Empiriniame tyrime dalyvavo 120 turinčių elgesių problemų ir mokymosi sunkumų IX–X klasių mokinių iš Vilniaus ir Kauno miestų ir rajonų mokyklų. Mokinių atranka vyko remiantis klasės auklėtojų ir socialinių pedagogų nuomonėmis.

Daugiausia (78 proc.) tyrime dalyvavo vaikinų, beveik penktadalį (22 proc.) respondentų sudarė merginos. Dauguma (68 proc.) tyrime dalyvavusių respondentų gyvena pilnose šeimose, ketvirtadalis (25 proc.) apklaustųjų nurodė, kad gyvena tik su motina, 4 proc. mokinių – su tėvu ir 3 proc. apklaustųjų gyvena su seneliais. Didžiausią apklaustųjų dalį sudarė vidurinės mokyklos mokiniai.

Tyrimo metu taip pat buvo apklausti 53 technologijų mokytojai, dirbantys Vilniaus ir Kauno miestų ir rajonų mokyklose. Tyrime sutiko dalyvauti jauni pedagogai: 36 proc. respondentų mokykloje dirba iki 5 metų, 34 proc. respondentų pedagoginis stažas – 5–10 metų, trečdalis apklaustųjų mokykloje dirba daugiau kaip 10 metų.

Anketose pateikti klausimai buvo suformuluoti, remiantis mokslinėje literatūroje atskleistais ir išryškintais delinkventinio elgesio apibūdinimo požymiais, taip pat išryškintomis delinkventinio elgesio atsiradimo priežastimis.

Anketinio tyrimo duomenys buvo analizuojami ir interpretuojami naudojant statistinių duomenų apdorojimo paketo SPSS (*Statistical Package for Social Science*) 17.0 versiją.

Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

Delinkventinio elgesio mokinių charakteristikos

Tyrimu norėta sužinoti, koks tyrime dalyvavusių delinkventinio elgesio mokinių pažangumas. Paašškėjo, kad dauguma mokinių (59 proc.) mokosi patenkinamai ir tik 36 proc. mokinių pažymėjo, kad mokosi vidutiniškai: pažymių vidurkis 6–7 balai. Atkreiptinas dėmesys, kad nė vienas mokinytis nenurodė, kad jo mokymosi rezultatai yra labai geri ar puikūs. Tai leidžia kelti prielaidą, kad delinkventinio elgesio mokiniai turi mokymosi sunkumų.

Tyrimo metu mokinių buvo teirautasi, su kokiais mokymosi sunkumais jie dažniausiai susiduria mokykloje. Nustatyta, kad vienas pagrindinių mokymosi sunkumų – *sudėtinga planuoti savo laiką per dieną* – tai pažymėjo 37 proc. apklaustųjų, beveik trečdalis respondentų (28 proc.) nurodė, kad *sudėtinga susidoroti su mokymosi apimtimi per pamokas*. Rečiausiai pažymėta, kad: *sunku suprasti, kas aiškinama pa-*

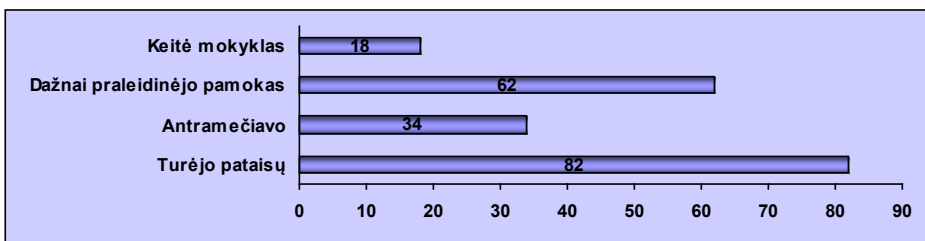
mokos metu (6 proc.), *sudėtinga atgaminti tai, ką aiškina mokytojas* (6 proc.) ir *sunku išmokti, nors mokausi daug* (5 proc.).

Nustatyta, kad mokiniai, kurių pažymių vidurkis 5–6 balai, dažniausiai (43 proc.) iš visų tyrime dalyvavusių mokinių pažymi, kad jiems sunku atgaminti tai, ką aiškina mokytojas ($\lambda^2 = 49,388$, $df = 12$, $p = 0,000$).

Paaiškėjo, kad pusė (50,3 proc.) tyrime dalyvavusių mokinių, kurie nurodė, kad jų pažymių vidurkis 6–7 balai, ir daugiau nei pusė apklaustų mokinių (56,7 proc.), kurie pažymėjo, kad jų pažymių vidurkis 4 balai ir mažiau, dažniau nei kiti respondentai akcentuoja, kad pagrindinis mokymosi sunkumas – *sunku išmokti, nors mokausi daug*, tą faktą iliustruoja statistiškai reikšmingas skirtumas ($\lambda^2 = 52,822$, $df = 12$, $p = 0,000$).

Gautų duomenų analizė parodė, kad mokinių santykiai su mokytojais nėra šilti. Daugiau nei pusė (67 proc.) mokinių prisipažino, kad jie nesutaria su mokytojais, nes *jie iš anksto prieš juos yra nusistatę*. Beveik ketvirtadalis (23 proc.) tyrime dalyvavusių mokinių pažymėjo, kad *nesutaria su mokytojais, nes jie užgaulioja*.

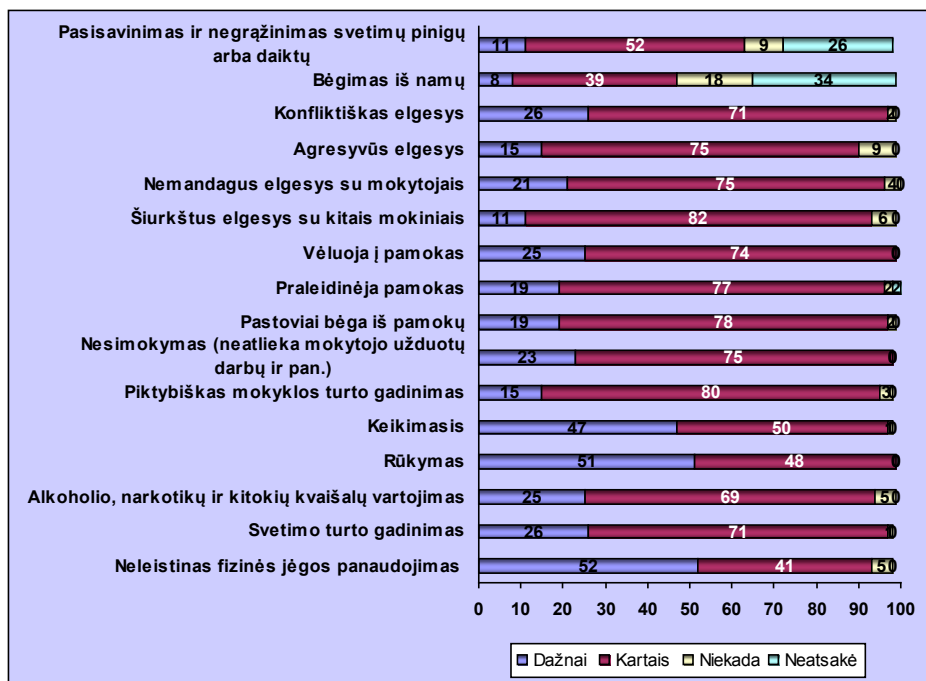
Tyrimu siekta išsiaiškinti, kokias mokymosi sunkumų pasekmes dažniausiai nurodo tyrime dalyvavę respondentai (1 pav.).

1 pav. Mokinių nurodomos mokymosi sunkumų pasekmės (proc.)

Paaiškėjo, kad dauguma (82 proc.) tyrime dalyvavusių respondentų pažymėjo, jog turėjo pataisų, kiek rečiau (62 proc.) mokiniai nurodo, kad dėl mokymosi sunkumų jiems reikėjo praleidinėti pamokas, trečdalis (34 proc.) prisipažino, kad teko antramečiauti, ir beveik penktadalis (18 proc.) pažymėjo, kad jiems teko keisti mokyklas. Tyrimas atskleidė, kad delinkventinio elgesio mokiniai turi mokymosi sunkumų.

Tyrimu norėta sužinoti, kokios elgesio problemos dažniausiai būdingos delinkventinio elgesio mokiniams. 2 pav. pateikta mokytojų nuomonė apie šių paauglių elgesio problemas.

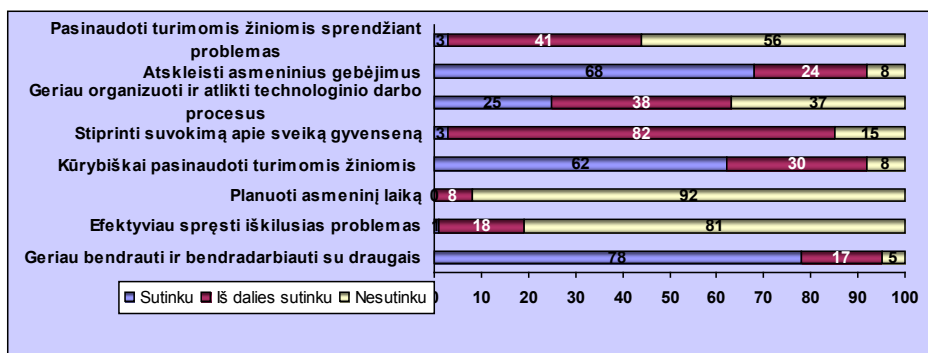
2 pav. Dažniausiai delinkventinio elgesio mokiniams būdingos elgesio problemos, mokytojų nuomone (proc.)

Nustatyta, kad daugiau nei pusė (52 proc.) apklausoje dalyvavusių mokytojų mano, jog delinkventinio elgesio mokiniams dažniausiai būdingas neleistinas fizinės jėgos panaudojimas, rūkymas (51 proc.), ir 47 proc. mokytojų pažymėjo paauglių keikimąsi. Rečiau prie elgesio problemų mokytojai priskiria vėlavimą į pamokas (25 proc.), nesimokymą (23 proc.), nemandagų elgesį su mokytojais (21 proc.). Rečiausiai, mokytojų nuomone, delinkventinio elgesio paaugliams būdingas šiurkštus elgesys su kitais mokiniais (11 proc.), pasisavinimas ir negražinimas svetimų pinigų arba daiktų (11 proc.) ir bėgimas iš namų (8 proc.).

Delinkventinio elgesio mokiniai technologijų pamokose

Tyrimu norėta išsiaiškinti, kokios delinkventinio elgesio mokinių kompetencijos yra ugdomos technologijų pamokose. Analizuojant tyrimo metu gautus duomenis

(3 pav.) paaiškėjo, kad mokiniai svarbiausiomis laiko bendrąsias, o tik po to technologinę kompetenciją. Dažniausiai (78 proc.) mokiniai pažymi, kad technologijų pamokose jiems geriau bendrauti ir bendradarbiauti su draugais, 68 proc. apklaustųjų nurodė, kad per technologijų pamokas sudaromos galimybės atskleisti asmeninius gebėjimus, ir daugiau nei pusė (62 proc.) mokinių pažymėjo, kad gali kūrybiškai pasinaudoti turimomis žiniomis. Rečiau technologijų pamokose orientuojama geriau organizuoti ir atlikti techninio darbo procesus (25 proc.), rečiausiai – stiprinti suvokimą apie sveiką gyvenseną (3 proc.) ir pasinaudoti turimomis žiniomis sprendžiant problemas (3 proc.). Akcentuotina, kad beveik visi (92 proc.) tyrime dalyvavę respondentai mano, kad technologijų pamokose jie nesimoko planuoti asmeninio laiko ir efektyviai spręsti iškilusių problemų (81 proc.).

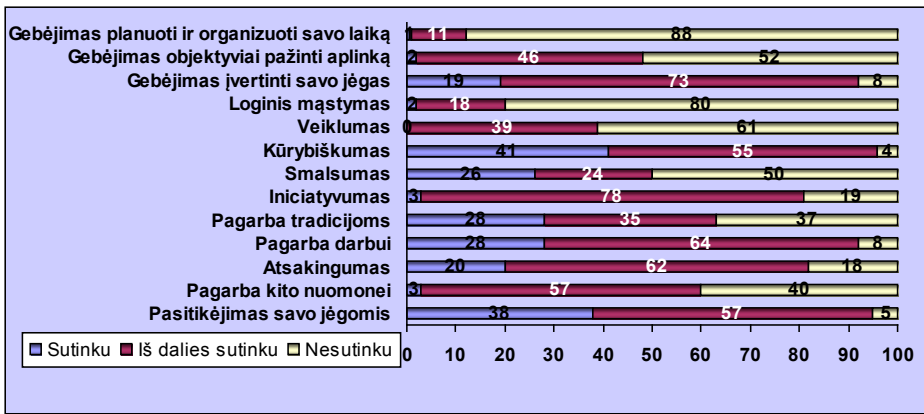
3 pav. Mokinių nuomonių apie technologijų pamokų metu ugdomas kompetencijas skirstinys (proc.)

Nustatyta, kad mokiniai, kurių pažymių vidurkis 5–6 balai, dažniausiai (83 proc.) iš visų tyrime dalyvavusių mokinių pažymi, kad technologijų pamokose ugdomas gebėjimas bendrauti ir bendradarbiauti su draugais, tai įrodo rastas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2 = 24,505$, $df = 8$, $p = 0,002$).

Paaiškėjo, kad mokiniai, kurių pažymių vidurkis 6–7 balai, dažniausiai (74 proc.) iš visų respondentų akcentuoja, kad technologijų pamokos padeda kūrybiškai pasinaudoti turimomis žiniomis ($\chi^2 = 23,310$, $df = 8$, $p = 0,003$).

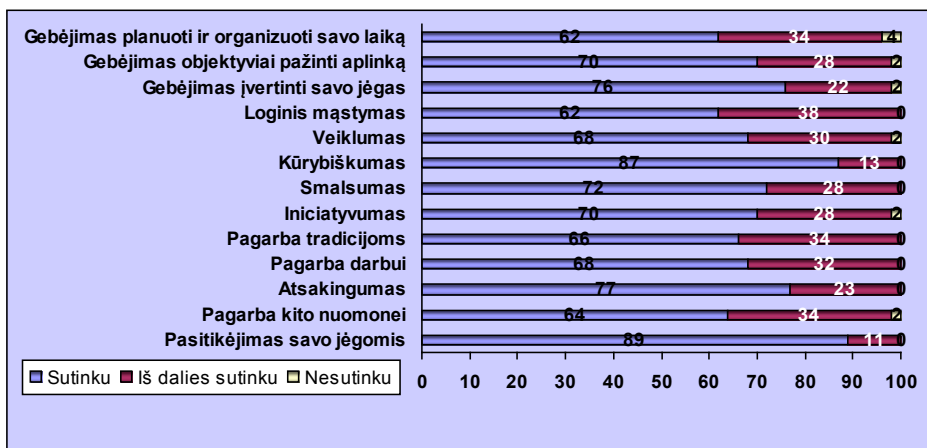
Vadinasi, gautų rezultatų pasiskirstymas leidžia kelti prielaidą, kad daugumai delinkventinio elgesio mokinių technologijų pamokos yra galimybė ugdyti bendrąsias kompetencijas: komunikavimo, socialinę ir iniciatyvumo bei kūrybingumo.

Tyrimu norėta detaliau sužinoti, kokios mokinių bendrosios kompetencijos ugdomos technologijų pamokose (4 pav.). Analizuojant gautus duomenis, paaiškėjo, kad dauguma (41 proc.) mokinių mano, kad technologijų pamokose ugdomas mokinių kūrybiškumas ir (38 proc.) pažymėjo, kad technologijų pamokose ugdomas pasitikėjimas savo jėgomis (asmeninė kompetencija). Rečiau (20 proc.) mokiniai nurodo atsakingumą ir gebėjimą įvertinti savo jėgas (asmeninė kompetencija), tai pažymėjo (19 proc.) apklaustųjų, rečiausiai (3 proc.) mokiniai pažymi, kad technologijų pamokose ugdomas iniciatyvumas, pagarba kito nuomonei (3 proc.), gebėjimas objektyviai pažinti aplinką (2 proc.), loginis mąstymas (2 proc.) ir gebėjimas planuoti bei organizuoti savo laiką (1 proc.).

4 pav. Mokinių nuomonių apie technologijų pamokų metu ugdomas bendrąsias kompetencijas skirstinys (proc.)

Tyrimo metu domėtasi, ką mano mokytojai apie technologijų pamokų poveikį mokinio asmenybės formavimuisi (5 pav.). Paaiškėjo, kad beveik visi tyrime dalyvavę mokytojai įsitikinę, jog technologijų pamokose ugdomas delinkventinio elgesio mokinių pasitikėjimas savo jėgomis (89 proc.), 87 proc. apklaustųjų pažymėjo kūrybiškumą. Rečiau nurodomas: atsakingumas (77 proc.), gebėjimas įvertinti savo jėgas (76 proc.) ir smalsumas (72 proc.). Rečiausiai pažymi: pagarbą kito nuomonei (64 proc.), gebėjimą planuoti ir organizuoti savo laiką (62 proc.) ir loginį mąstymą (62 proc.). Nustatyta, kad pedagogai, kurių pedagoginis darbo stažas iki 10 m., dažniau (38 proc.) nei kiti pedagogai sutinka, kad technologijų pamokose ugdoma pagarba kito nuomonei, tai iliustruoja rastas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2 = 19,286$, $df = 8$, $p = 0,013$).

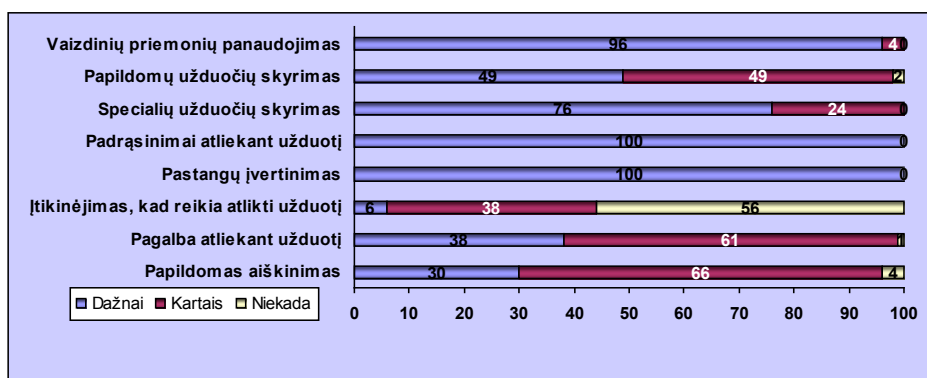

5 pav. Mokytojų nuomonių apie technologijų pamokų metu ugdomas bendrąsias kompetencijas skirstinys (proc.)

Lyginant mokytojų ir mokinių atsakymus apie technologijų pamokų įtaką mokinio asmenybei, stebimas ryškus nuomonių skirtumas. Mokytojai teigia, kad dažniausiai jie pamokų metu ugdo delinkventinių mokinių pasitikėjimą savo jėgomis, kūrybiškumą, atsakingumą, gebėjimą įvertinti savo jėgas, smalsumą, pagarbą kito nuomonei, gebėjimą planuoti ir organizuoti savo laiką, loginį mąstymą. Tuo tarpu tik nedidelė mokinių dalis teigia, kad šie gebėjimai yra ugdomi technologijų pamokose. Galima būtų kelti prielaidą, kad ne visi mokiniai suvokia ir teisingai įvertina mokytojų pastangas ir darbą.

Tyrimu domėtasi, kokios, mokytojų nuomone, bendravimo formos yra efektyviausios, įtraukiant delinkventinio elgesio mokinius į darbą technologijų pamokoje, didinant jų mokymosi motyvaciją. Nustatyta, kad visi tyrime dalyvavę mokytojai vienareikšmiai (100 proc.) patvirtina, kad pati efektyviausia bendravimo forma su delinkventinio elgesio paaugliais yra: pabrėžiniai atliekant užduotis ir mokinio pastangų vertinimas. Didžioji dauguma (96 proc.) nurodo vaizdinių priemonių panaudojimą ir specialių užduočių skyrimą – 76 proc. Rečiausiai akcentuoja pagalbą atliekant užduotį (38 proc.), papildomą aiškinimą (30 proc.) ir įtikinėjimą, kad reikia atlikti užduotį (6 proc.). Vadinasi, galima kelti prielaidą, kad **viena svarbiausių bendravimo formų su delinkventinio elgesio paaugliais – mokytojo rodomas dėmesys mokinio pastangoms ir pasiekimams.**

Tyrimo duomenų analizė atskleidė tarpusavio priklausomybę tarp įvairių delinkventinio elgesio mokinių grupių ir mokytojo naudojamų technologijų pamokose motyvacijos skatinimo būdų. Nustatyta, kad mokytojai, norėdami įtraukti į darbą pamokoje mokinius, kuriems būdingas neleistinas fizinės jėgos panaudojimas, dažniausiai (75 proc.) taiko papildomą aiškinimą, tai rodo rastas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\lambda^2 = 12,239$, $df = 4$, $p = 0,016$). Gautų duomenų analizė parodė, kad mokytojai, norėdami įtraukti į darbą pamokoje mokinius, kurie praleidinėja pamokas, dažniausiai (100 proc.) įtikinėja, kad reikia atlikti užduotį, – rastas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\lambda^2 = 10,235$, $df = 2$, $p = 0,006$). Paaiškėjo, kad mokytojai, norėdami įtraukti į darbą pamokoje mokinius, kurie šiurkščiai elgiasi su kitais mokiniais, ganėtinai dažnai (85 proc.) padeda atlikti užduotį, tai iliustruoja rastas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\lambda^2 = 18,181$, $df = 4$, $p = 0,001$). Nustatyta, kad mokytojai, norėdami įtraukti į darbą pamokoje mokinius, kurie nemandagiai elgiasi su mokytojais, dažniausiai (60 proc.) padeda jiems atlikti užduotis ($\lambda^2 = 31,041$, $df = 4$, $p = 0,000$).

6 pav. Bendravimo formos efektyvumo vertinimas, įtraukiant delinkventinio elgesio mokinius į darbą pamokoje (proc.)

Tyrimas taip pat atskleidė, kad daugiau nei pusė apklaustų mokytojų (66 proc.) mano, kad vienas pačių efektyviausių mokymo metodų – projektų metodas. Skatindami delinkventinio elgesio mokinių mokymosi motyvaciją mokytojai orientuoja šiuos mokinius į tokias socialinės sistemos vertybes kaip sėkmė ir prestižas. Technologijų pamokose sudaromos sąlygos ir delinkventinio elgesio mokiniams patirti pažinimo džiaugsmą ir sėkmę. Toks rezultatų pasiskirstymas leidžia manyti, kad projekto metodo taikymas pamokose užtikrina efektyvų bendravimą ir bendradarbiavimą tarp

mokinių, skatina mokinių saviraišką ir aktyvumą ir taip įgyvendinamas delinkventinio elgesio paaugliams itin svarbus socialinis pripažinimas.

Išvados

1. Empirinio tyrimo duomenų analizė parodė, kad daugiau nei pusė (52 proc.) apklausoje dalyvavusių mokytojų mano, kad delinkventinio elgesio mokiniams dažniausiai būdingas neleistinas fizinės jėgos panaudojimas (52 proc.), rūkymas (51 proc.) ir keikimasis (47 proc.). Rečiau – vėlavimas į pamokas (25 proc.), nesimokymas (23 proc.), nemandagus elgesys su mokytojais (21 proc.).

Tyrimo analizė atskleidė, kad didžioji dauguma tyrime dalyvavusių delinkventinio elgesio mokinių turi mokymosi sunkumų: 59 proc. mokosi patenkinamai ir tik 36 proc. – vidutiniškai. Delinkventinio elgesio mokinių santykiai su mokytojais nėra šilti. Daugiau nei pusė respondentų (67 proc.) prisipažino, kad jie nesutaria su mokytojais.

2. Nustatyta, kad dauguma tyrime dalyvavusių (41 proc.) mokinių mano, kad technologijų pamokose ugdomas kūrybiškumas, pasitikėjimas savo jėgomis (38 proc.). Rečiau (20 proc.) respondentai nurodo atsakingumą ir gebėjimą įvertinti savo jėgas, rečiausiai (3 proc.) pažymi, kad technologijų pamokose ugdomas iniciatyvumas ir pagarba kito nuomonei.

3. Visi tyrime dalyvavę technologijų mokytojai patvirtina, kad efektyviausi delinkventinio elgesio paauglių technologijų pamokose mokymosi motyvavimo būdai tai: padaršinimai atliekant užduotis, mokinio pastangų vertinimas, vaizdinių priemonių panaudojimas ir specialių užduočių skyrimas. Paaiškėjo, kad daugiau nei pusė apklaustų mokytojų mano, kad vienas pačių efektyviausių metodų pamokai organizuoti – projektų metodas.

4. Tyrime dalyvavę mokytojai teigia, kad technologijų pamokose jie padeda mokiniams ugdytis pasitikėjimą savo jėgomis (89 proc.), kūrybiškumą (87 proc.). Rečiau nurodomas atsakingumas, gebėjimas įvertinti savo jėgas ir smalsumas.

Gautų rezultatų pasiskirstymas leidžia kelti prielaidą, kad daugumai delinkventinio elgesio mokinių technologijų mokytojai padeda ugdytis bendrąsias kompetencijas: komunikavimo, socialinę ir iniciatyvumo bei kūrybingumo. Skatindami delinkventinio elgesio mokinių mokymosi motyvaciją mokytojai orientuoja šiuos paauglius į tokias socialinės sistemos vertybes kaip sėkmė ir prestižas, reiškiantis asmenybės pripažinimą. Tada technologijų pamokose pažinimo džiaugsmą ir sėkmę patiria ir neakademiški mokiniai, kurių mokymosi pažangumas dažnai nesiekia vidutinio.

Literatūra

1. Abromaitienė, L. (2008). *Delinkventinio elgesio pedagogika*. Kaunas, p. 92.
2. Anselmi, L., Barros, F. C., Teodoro, M. L., Araujo, C. L., Menezes, A. M., Piccinini, C. A., Rohde, L. A. (2008). Continuity of behavioral and emotional problems from pre-school years to pre-adolescence in a developing country. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, vol. 49 (5), p. 499–507.
3. Berns, M. Roberta. (2009). *Vaiko socializacija: šeima, mokykla, visuomenė*. Kaunas, p. 592.
4. Bieliauskaitė R., Kuraitė E. (2011). 7–10 metų berniukų, turinčių elgesio sunkumų, vidinės Aš ir objektų reprezentacijos. *Psichologija*, t. 44, p. 75–87.
5. Galaguzova, M. A. (2000). *Socialinė pedagogika: paskaitų ciklas*. Maskva, p. 19.
6. Giedraitytė, M., Bieliauskaitė, R. (2010). Vaikų, kurių tėvai išvykę iš Lietuvos, elgesio ir emocijų sunkumai: palyginimas su Lietuvos reprezentacinės imties duomenimis. *International journal of psychology: a biopsychosocial approach = Tarptautinis psichologijos žurnalas: biopsichosocialinis požiūris*, nr. 7, p. 9–28.
7. Gottfredson, D. C. (2001). *Schools and Delinquency*. Cambridge, p. 318.
8. Ignatavičienė, S., Žukauskienė, R. (1999). *Rizikos grupės vaikai*. Vilnius, p. 13–15.
9. Juodaitytė, A. (2002). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vilnius, p. 39.
10. Juodraitis, A. (1998). Delinkventinio elgesio vaikai: pedagoginės-psichologinės problemos. *Specialusis ugdymas*, p. 69.
11. Justickis, V. *Nepilnamečių teisės pažeidėjų charakterio nukrypimai*. Kaunas, 1984, p. 48.
12. Karmaza, E.; Grigutyte, N.; Karmazė E. Gauda (2007). *Smurtas mokykloje: prevencija ir pagalba*. Metodinės rekomendacijos. Vilnius, 120 p.
13. Kvieskienė, G. (2000). *Socializacijos pedagogika*. Vilnius, p. 58.
14. Leliūgienė, I. (2002). *Socialinė pedagogika*. Kaunas, p. 423.
15. Moffit T. E. (2003). Life-course persistent and adolescence-limited antisocial behavior: A 10-year research review and research agenda. In: B. B. Lahey, T. E. Moffitt, A. Caspi. *Causes of conduct disorder and juvenile delinquency*. New York, p. 49–75.
16. *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos* (2008). Prieiga per internetą: <[http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2008-08-26-ISAK-2433\(2\)](http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2008-08-26-ISAK-2433(2))>.
17. Targamadžė V., Zuoza R. (2011). Mokinių socializacija bendrojo lavinimo mokykloje: mokyklos kultūros aspektas. In: *Socialinio darbo ekologija*. Vilnius, p. 19–34.

18. TLK-10 psichikos ir elgesio sutrikimai: klinika ir diagnostika (1997). Red. R. Buinevičius, A. Žembinskas. Kaunas, p. 206–207.
19. Valickas G. *Psichologinės asocialaus elgesio ištakos* (1997). Vilnius, p. 85.
20. Vitkauskas K. (2010). Delinkventinio elgesio vaikų resocializacija nepilnamečių vidutinės priežiūros sistemoje. *Viešoji politika ir administravimas = Public policy and administration*, nr. 33, p. 115–127.
21. Vyčiniienė D. (2001). *Paauglystės amžiaus charakterio akcentuacijos, tipiškos paauglystės amžiaus elgesio reakcijos*. Vilnius, p. 38–49.

Summary

Birutė ŽYGAIČIENĖ, Eliza NORKUVIENĖ

STRENGTHENING THE LEARNING MOTIVATION OF STUDENTS AT 9TH–10TH GRADES

The object of the research is strengthening delinquent 9th–10th-formers' learning motivation in technology classes. The hypothesis is that technology classes strengthen delinquent 9th–10th-formers' motivation to learn. The major aim of the research is to reveal peculiarities of strengthening delinquent 9th–10th-formers' learning motivation in technology classes. The research objectives are as follows: to explore delinquent 9th–10th-formers' characteristics; to analyze the peculiarities of delinquent teenagers' learning / teaching in technology classes. The sample of the empirical research was 120 of 9th–10th-formers with behavioural and learning difficulties from schools of Vilnius and Kaunas cities and districts. 53 teachers of technologies also took part in the survey. Empirical research data analysis shows that more than half of the teachers-respondents think that delinquent learners are distinguished for using forbidden physical force (52 %), smoking (51 %) and cursing (47 %). Such characteristics as being late for school (25 %), refusal to learn (23 %), and impolite behaviour with teachers (21 %) are more rarely attributed to delinquent behaviour by the teachers. Analysis of the research has also revealed that the majority of the delinquent teenagers who participated in this research have learning difficulties: 59 % show satisfactory learning outcomes and only 36 % of them are average learners. The relationship between the delinquent learners and their teachers are not warm. More than half of the respondents (67 %) admitted that they do not get on well with their teachers. It turned out that 41 % of the learners-respondents believe that classes of technologies develop their creativity, and 38 % think that these classes also develop learners' self-confidence. Only 20 %

indicate the development of their responsibility and ability of self-assessment, and the smallest number of the respondents (3 %) state that technology classes develop their initiative and respect for other opinions. All the teachers of technologies who participated in the survey confirm that among the most efficient ways of motivating delinquent teenagers to learn in technology classes are encouragement when doing the tasks, evaluation of learners' efforts and visualization of the teaching process. It was found out that more than half of the teachers-respondents believe that one of the most efficient ways of organizing the lesson is the project-method. They think that technology classes help the learners develop their self-confidence (89 %) as well as creativity (87 %). Such features as responsibility, learners' ability of self-assessment and curiosity were mentioned less frequently. The distribution of the obtained results allows assuming that technology classes serve for the development of the general competences – those of communication, the social one, as well as initiative and creativity – for most of the delinquent learners. When strengthening delinquent teenagers' learning motivation, their teachers direct them to such values of the social system as success and prestige, which implies personality's acknowledgement. In such cases, lessons of technologies enable non-academic learners, whose school attainment is generally lower than the average, to experience success and the joy of cognition.

Įteikta 2013 m. balandžio mėn.

Pateikta spaudai 2013 m. gegužės mėn.

Birutė Žygaitienė – Lietuvos edukologijos universiteto docentė, Technologijų ir technologinio ugdymo katedros vedėja; mokslinių tyrimų sritys: socialinės kompetencijos, technologinis ugdymas; el. paštas birute.zygaitiene@leu.lt

Eliza Norkuvienė – Vilniaus kolegijos Menų fakulteto Kultūrinės veiklos vadybos katedros dėstytoja; el. paštas e.norkuvienė@mef.viko.lt